

Examen HAVO

2008

tijdvak 1
woensdag 21 mei
9.00 - 11.30 uur

aardrijkskunde

Bij dit examen horen een bijlage en een uitwerkbijlage.

Dit examen bestaat uit 31 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 58 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Bij een aantal vragen in dit examen is een cursieve regel achter de eigenlijke vraagzin opgenomen. In deze cursieve regel staat precies vermeld welke antwoordelementen in het antwoord aanwezig moeten zijn om de maximale score te behalen.

LET OP:

De cursieve regel achter de vraagzin kan – afhankelijk van de feitelijke vraag – bijvoorbeeld vermelden:

- dat een verklaring een situatiebeschrijving en een algemene regel (= verklarend principe) moet bevatten.
- dat een uitleg bij een ‘Leg uit waarom vraag’ een oorzaak en een gevolg moet bevatten.
- dat een redenering bij een ‘Redeneervraag’ een vergelijking en een gevolg/conclusie moet bevatten.
- enzovoorts

Je kunt dit examen maken met de 52e druk of met de 53e druk van de atlas. Schrijf op de eerste regel van je antwoordblad welke druk je gebruikt, de 52e of de 53e.

Elke opgave bestaat uit enkele vragen. Bij elke vraag kun je, indien gewenst, de atlas gebruiken.

De kaartnummers in de vragen verwijzen naar de 52e druk, of, als ze tussen haakjes staan, naar de 53e druk van de atlas.

Migratie en vervoer

Opgave 1 – Emigratie uit Afrika

De migratie vanuit Afrika naar andere continenten berust op een ander migratiemotief dan de migratie tussen Afrikaanse landen onderling.

1p 1 Welk motief voor migratie zal ook de komende jaren veel emigratie **uit** Afrika veroorzaken?

2p 2 Welk motief voor migratie zal ook de komende jaren veel migratie **binnen** Afrika veroorzaken en welke atlaskaart geeft daarover informatie?

Gebruik de bronnen 1 en 2 van het bronnenboekje.

Bron 1 heeft betrekking op de wens van migranten om naar een bepaald migratieland te vertrekken. Het is niet zeker dat bijvoorbeeld Marokkanen ook werkelijk naar de ‘populaire landen’ zullen emigreren.

1p 3 Met welk begrip uit de interactietheorie van Ullman wordt het verschijnsel aangeduid dat er voor zorgt dat de gewenste emigratie vaak geen werkelijkheid wordt?

De gewenste landen van bestemming van migranten uit Marokko zijn andere dan de gewenste landen van bestemming van migranten uit Egypte. Je kunt het begrip 'complementariteit' **niet** gebruiken om dit verschil in gewenste bestemming te verklaren.

2p **4** Leg uit dat dit in dit geval niet kan.

Migratie is een selectief proces.

1p **5** Hoe blijkt dat uit bron 2 voor het land Egypte?

Opgave 2 – Asielverzoeken in de Europese Unie

Gebruik bron 3 van het bronnenboekje.

Als het gaat over asielverzoeken, is de Europese Unie te vergelijken met een waterbed. Als op één plaats de druk wordt opgevoerd, verplaatst het water zich naar andere delen. Maar de totale hoeveelheid water blijft gelijk.

2p **6** Leg de werking van de EU als waterbed uit.
Je uitleg moet een oorzaak-gevolg relatie bevatten.

In de jaren negentig van de twintigste eeuw kwamen er soms zoveel asielzoekers naar Europa dat inwoners van de verschillende landen de 'asiel druk' te hoog vonden oplopen.

2p **7** Is bron 3 geschikt om conclusies te trekken over de toe- of afname van deze asiel druk in de verschillende landen? Motiveer je keuze.

Er waren in 2001 veel verzoeken om asiel in Oostenrijk door inwoners van Rusland, Tsjechië, Slowakije en Polen.

1p **8** Noem de belangrijkste geografische oorzaak van de keuze voor Oostenrijk van de asielzoekers uit de genoemde landen.

2p **9** Waarom zijn er na 2004 minder asielverzoeken door Russen in Oostenrijk en meer in Tsjechië, Slowakije en Polen?

Je antwoord moet een oorzaak-gevolg relatie bevatten.

In de periode 1999-2002 vroegen veel personen uit de Democratische Republiek Kongo asiel aan in België en Frankrijk.

2p **10** Geef met behulp van één atlaskaart een belangrijke reden voor de voorkeur van de asielzoekers voor deze beide landen. Noteer ook de gevonden kaart.

Opgave 3 – De afgeslankte Betuweroute

Gebruik de bronnen 4, 5 en 6 van het bronnenboekje.

- 2p **11** Beredeneer dat de aanleg van de Noordtak de havens van Rotterdam en Bremen/Hamburg meer complementair had kunnen maken.
Je redenering moet een oorzaak-gevolg relatie bevatten.
- 2p **12** Beredeneer dat de aanleg van de Zuidtak had kunnen leiden tot een afname van het aandeel van Bremen/Hamburg in de totale goederenoverslag van West-Europa.
Je redenering moet een oorzaak-gevolg relatie bevatten.

Het afslanken van de Betuweroute heeft gevolgen voor de gebruikswaarde van deze spoorlijn. Er zal minder gebruik van worden gemaakt. Aan de criteria 'doelmatige aanleg' en 'doelmatig gebruik' van de Betuweroute kan waarschijnlijk niet meer worden voldaan.

- 3p **13** Leg in drie stappen uit dat door het schrappen van zijtakken er van doelmatige aanleg en doelmatig gebruik van de Betuweroute waarschijnlijk geen sprake meer kan zijn.
Maak hierbij gebruik van de begrippen uit de kolom 'af te meten aan' uit bron 6.
Je uitleg moet een keten van twee oorzaak-gevolg relaties bevatten.

Bij het bepalen van het definitieve traject van de Betuweroute is ervoor gekozen de mate van overlast voor andere ruimtegebruikers zo veel mogelijk te beperken.

- 1p **14** Hoe blijkt dit uit de overzichtskaart van Midden-Nederland uit de atlas?

Opgave 4 – Mainports van het luchtverkeer

Gebruik de bronnen 7 en 8 van het bronnenboekje.

Op de kaart van bron 7 zijn de belangrijkste dertig mainports van het luchtverkeer aangegeven. De mainports vertonen een ongelijkmatige spreiding.

- 2p 15 Geef de verklaring voor deze ongelijkmatige spreiding.
Je verklaring moet een situatiebeschrijving en een algemene regel bevatten.

Voor de ruimtelijke spreiding van de mainports van het luchtverkeer (bron 7) zijn verschillende oorzaken aan te wijzen. Eén van de mogelijke oorzaken is te vinden in bron 8.

Onderzoeksvraag:

Welke relatie bestaat er tussen de positie die een stad inneemt als economisch machtscentrum en de positie die een stad inneemt als mainport van het luchtverkeer?

Je gaat met behulp van de bronnen 7 en 8 onderzoeken wat het antwoord is op deze onderzoeksvraag.

- 3p 16 Vul de figuur op de uitwerkbijlage in door:
- er een titel boven te zetten
  - de (tel)eenheid naast de verticale as in te vullen
  - de economische machtscentra 1 tot en met 9 uit bron 8 op de juiste plaats in de figuur te zetten. Plaats 10, Amsterdam, is al ingevuld.

- 2p 17 Beantwoord nu de onderzoeksvraag op basis van de ingevulde figuur.

Na het invullen blijkt dat Amsterdam een uitzonderingspositie in de figuur inneemt.

- 2p 18 Geef de verklaring voor het naar verhouding zo grote aantal vervoerseenheden van Amsterdam.
Je verklaring moet een situatiebeschrijving en een algemene regel bevatten.

Op Europese schaal is in bron 7 het 'hub and spoke'-patroon zichtbaar. Londen is dan veruit de grootste hub.

- 3p 19 Noem drie gegevens uit bron 7 waaruit kan worden afgeleid dat Londen veruit de grootste hub van Europa is.

Opgave 5 – Wieringen en de Wieringermeer

Gebruik de bronnen 9 en 10 en atlaskaarten 44A en 45A (53e druk: 49A en 49C)

De Wieringermeer is een droogmakerij.

- 3p **20** Geef drie kenmerken van het landschap die je kunt aflezen van bron 9 en waaruit je kunt afleiden dat de Wieringermeer een droogmakerij is.

De biodiversiteit op Wieringen is vermoedelijk veel groter dan die in de Wieringermeer.

- 2p **21** Geef twee gegevens uit het bronnenmateriaal waaruit je dat kunt afleiden.

- 2p **22** Leg met behulp van bovengenoemde atlaskaarten uit dat de aanleg van het Wieringerrandmeer de cultuurhistorie van Wieringen beter zichtbaar maakt.

Opgave 6 – De ecologische voetafdruk

Uit het Living Planet Report 2002 blijkt dat de ecologische voetafdruk van de wereldbevolking in 1999 was toegenomen tot 2,3 hectare per persoon. De ecologische voetafdruk van Nederland was in dat jaar 4,8 hectare per persoon.

Stelling:

Het is terecht dat Nederland landbouwgrond en grondstoffen buiten de Nederlandse landsgrenzen gebruikt.

- 1p **23** Geef een argument vóór de stelling.

- 1p **24** Geef een argument tégen de stelling.

De ecologische voetafdruk op mondiale schaal was in 1999 al toegenomen tot 2,3 hectare per persoon. De ecologische voetafdruk zal nog verder toenemen. China zal daarin een grotere rol spelen dan Afrika.

- 2p **25** Leg uit dat China in vergelijking met Afrika hierin een grotere rol zal spelen. Laat het veel grotere aantal inwoners van China in je antwoord buiten beschouwing. *Je uitleg moet een oorzaak-gevolg relatie bevatten.*

Opgave 7 – Bedreigd hoogveen

Op kaart 40A (53e druk: 44) zijn hoogveenafzettingen / is hoogveen afgebeeld. Het betreft slechts kleine gebieden. Vroeger waren ze veel groter. Kaart 41A (53e druk: 45) geeft een aanwijzing voor de verklaring van de afname van de hoogveengebieden.

1p **26** Welke aanwijzing is dat?

Alle ecotopen, dus ook hoogveenecotopen, ondergaan drie soorten van verstoring van het ecologisch evenwicht (= aantasting).

2p **27** Geef twee van deze verstoringen.

Kleine hoogveengebieden zijn veel gevoeliger voor aantasting dan grote hoogveengebieden.

2p **28** Leg dit uit met behulp van de eilandtheorie.

Je uitleg moet een oorzaak-gevolg relatie bevatten.

Opgave 8 – Een buitendijkse polder in Friesland

Gebruik bron 11 van het bronnenboekje.

2p **29** Geef twee kenmerken van het verkavelingspatroon in het gebied van bron 11.

Het agrarische grondgebruik in een buitendijkse polder is veeteelt, terwijl het aangrenzende binnendijkse gebied voor akkerbouw wordt gebruikt.

2p **30** Leg uit waarom buitendijkse polders niet voor akkerbouw worden gebruikt.

Je uitleg moet een oorzaak-gevolg relatie bevatten.

2p **31** Leg uit met behulp van een ecologisch begrip waarom het doorsteken van de dijken van de buitendijkse polder een vorm van natuurontwikkeling is.

Je uitleg moet een oorzaak-gevolg relatie bevatten.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.